

Nr 473

Av herrar **Hedlund** och **Ohlin**, om inrättande av ytterligare professorer i åldringsforskning.

(Lika lydande med motion nr 159 i Första kammaren)

Från oppositionshåll föreslogs 1962 i riksdagen att en professur i geriatrik (åldringsforskning) skulle inrättas vid något av våra medicinska lärosäten. Den geriatriska forskningen ansågs av motionärerna inte tillräckligt väl tillgodosedd utan borde utbyggas och ges en fastare förankring. Detta blir av speciell betydelse i ett läge där antalet åldringar snabbt växer och anspråken på åldringsvård och åldringssjukvård ökar.

Riksdagens socialdemokratiska majoritet avslög emellertid motionärernas förslag. Ett liknande förslag vid 1963 års riksdag fick samma behandling. Vid 1964 års riksdag hade emellertid kravet på åtgärder på området växt tillräckligt starkt och riksdagen kunde med knapp majoritet fatta principbeslut om professuren.

Kommittéförslag

Med anledning av riksdagens beslut om inrättande av en professur i geriatrik uppdrog regeringen i juni 1964 åt universitetskanslersämbetet att utreda frågan. Enligt direktiven skulle utredningen, som uppdrog åt en särskild kommitté bestående av kanslirådet Georg Topelius samt professorerna Sune Bergström och Lars Werkö, bl. a. innefatta förslag om till vilket lärosäte professuren borde knytas samt om professurens ämnesinriktning och kliniska anknytning m. m.

Kommitténs förslag, som överlämnades i augusti 1965, innebär i korthet följande.

Tre alternativ föreligger rörande professurens ämnesinriktning.

1. Neuro-psykiatrisk geriatrik. Härmed avses studier av det centrala nervsystemets kemi, fysiologi och patologi med anknytning till såväl neurologiska som psykiatriska sjukdomstillstånd.

2. Klinisk-fysiologisk geriatrik. Inom detta område bedrivs studier beträffande respirations- och cirkulationsorganens funktion i olika åldrar och åldersförändringarnas betydelse för arbetsförmågan vid högre ålder.

3. Klinisk-metabolisk geriatrik. Härmed avses studier av de metaboliska förändringar som åtföljer åldrandet eller föregår degenerativa kärlsjukdomar.

Samtliga här nämna forskningsområden har stark klinisk anknytning. Beträffande nuvarande forskningsresurser på dessa områden framhålles följande. Forskning på den neuropsykiatriska geriatrikens område bedrivs i Uppsala, Lund och

Göteborg och planeras i Umeå och Stockholm. Forskningen i klinisk-fysiologisk geriatrik är tämligen omfattande och spridd på de olika medicinska institutionerna. Den klinisk-metaboliska geriatriken saknar fast förankring inom den medicinska forsknings- och sjukvårdsorganisationen.

Kommittén föreslår att professuren i geriatrik skall inriktas på forskningsområdet klinisk-metabolisk geriatrik. Samma uppfattning har de medicinska fakulteterna i Uppsala, Lund och Umeå. Medicinska fakulteten i Göteborg anser att samtliga tre ämnesområden har hög angelägenhetsgrad, varför man inte bör binda sig i förväg till en viss inriktning av professuren utan se till de sökandes allmänna kompetens. Medicinska fakulteten vid karolinska institutet anser att professuren bör ledigförklaras i ämnet geriatrik.

Kommittéförslaget beträffande professurens ämnesinriktning baseras dels på att den klinisk-metaboliska geriatriken nu är mest i behov av förstärkning i forskningshänseende, dels på att ett avgörande i fråga om anslag, lokaler m. m. förutsätter att man avgränsar det geriatriska området.

Kommittén föreslår att professuren inrättas vid karolinska institutet. *Förutsättningar anses i princip föreligga att inrätta professurer vid samtliga medicinska lärosäten.* Betydelsen av ett differentierat patientunderlag understryks emellertid, och kommittén anser med hänsyn härtill att Stockholm eller Göteborg bör komma i fråga i första hand. Stockholm förordas på grund av de mycket goda resurser i fråga om utrustning, lokaler m. m. som står till förfogande. Den för karolinska institutet avsedda professuren i klinisk-metabolisk geriatrik bör enligt kommittén förläggas till Konung Gustaf V:s forskningsinstitut.

Denna professur bör vara en första etapp i tillskapandet av en mera fast organisation för den geriatriska forskningen i Sverige.

UKÄ:s ställningstagande

I sin skrivelse till regeringen med överlämnande av kommitténs förslag framhåller universitetskanslersämbetet bl. a. följande.

UKÄ anser att den geriatriska forskningsorganisationen bör utbyggas successivt med högre forskartjänster med skilda geriatriska ämnesinriktningar, placerade vid olika medicinska lärosäten. Som en första etapp bör en professur i geriatrik inrättas fr. o. m. budgetåret 1966/67 vid karolinska institutet med benämningen professur i geriatrik, särskilt åldrandets biokemi och fysiologi. Vid den fortsatta utbyggnaden bör man beakta möjligheterna att sammanföra de olika forskargrupperna i en geriatrisk forskningsenhet på riksplanet.

UKÄ:s ställningstagande föregicks av yttrande över kommittéförslaget av fakultetsberedningen för medicin, odontologi och farmaci. Inom beredningen fanns två meningsriktningar företrädda beträffande professurens ämnesinriktning.

Fakultetsberedningens majoritet framhöll att den geriatriska forskningen på grund av sin heterogena karaktär ej kan uppbyggas på tillfredsställande sätt genom en forskningsprofessur, som skall täcka hela det geriatriska fältet. Såväl per-

sonella som lokalmässiga förutsättningar för en betydligt vidgad geriatrisk forskning synes föreligga på flera håll inom landet. Ett flertal viktiga geriatriska forskningsområden är i stort behov av förbättrat stöd. Professuren i geriatrik bör enligt majoritetens uppfattning inriktas på det somatiska området med tyngdpunkten på forskningen förlagd till grundforskning. Ämnesinriktningen av professuren bör ej begränsas till klinisk-metabolisk forskning utan bör breddas till geriatrik, särskilt åldrandets biokemi och fysiologi. Professuren bör inrättas vid karolinska institutet och kliniskt anknytas till karolinska sjukhuset med lokalmässig förläggning till Konung Gustaf V:s forskningsinstitut.

Fakultetsberedningen förklarar sig beredd att utreda frågan om en fortsatt utbyggnad av den geriatriska forskningsorganisationen.

Reservanten i fakultetsberedningen, professor Anders Grönwall, anmärker att man inom den biokemiska och fysiologiska åldersforskningen har att räkna med forskningsprojekt som inte ger praktiska resultat annat än på mycket lång sikt. Professuren bör i stället vara mer bestämd av önskemålet att nå snabba resultat, t. ex. genom inriktning på klinisk geriatrik, socialmedicinsk geriatrik, psykiatrisk geriatrik eller näringslärans betydelse inom geriatriken.

Regeringens förslag

I årets statsverksproposition framlägger regeringen förslag i anledning av det redovisade utredningsarbetet. De överväganden som föregått regeringens förslag har redovisats mycket kortfattat. Ecklesiastikministern framhåller emellertid bl. a. att de problem som är förknippade med åldrandets sjukdomar och åldringsvården berör flertalet medicinska discipliner, främst dock invärtesmedicin, psykiatri och socialmedicin. Med hänsyn härtill finner han det inte motiverat att professuren ges en speciell, avgränsad ämnesinriktning. Professuren bör benämnas professor i geriatrik och bör ges en klinisk inriktning och förenas med befattning som överläkare vid en klinik med geriatriskt patientunderlag. Goda förutsättningar föreligger att inrätta professuren i Uppsala, Göteborg eller Stockholm. Vägande skäl, bl. a. en väl utbyggd åldringsvård, talar enligt ecklesiastikministerns uppfattning för en förläggning till Uppsala. Han vill emellertid ha fria händer att inrätta professuren i någon av de tre nämnda städerna, i första hand Uppsala.

En geriatrisk forskningsorganisation

Utredningsinstanserna har genom direktiven varit bundna till att överväga inrättandet av en professor i geriatrik. Det har emellertid under utredningsarbetets gång klargjorts, att man inte kan täcka hela det geriatriska forskningsfältet med endast en professor. Förutsättningar finns att redan nu inrätta forskningsprofessorer i Stockholm, Göteborg och Uppsala. Det torde vara möjligt att inom kort inrätta geriatriska professorer vid återstående medicinska lärosäten.

Det föreliggande utredningsmaterialet möjliggör redan nu ett ställningstagande rörande utbyggnaden av forskningsorganisationen i geriatrik. Regeringen har i sitt

förslag enligt vår uppfattning icke tillräckligt beaktat de behov av snabbt växande resurser för den geriatriska forskningen som föreligger. Den grundforskning vars angelägenhetsgrad särskilt betonas av universitetskanslersämbetet blir inte tillgodosedd i regeringsförslaget. Genom att ämnesområdet för professuren inte definieras råder oklarhet om på vilket område forskningsresurserna i första hand skall sättas in. Oklarheten i fråga om professurens förläggning är att beklaga, särskilt därför att förutsättningarna att bedriva forskning är olika vid de skilda lärosätena. Man riskerar härigenom att professurens ämnesinriktning blir beroende av till vilket lärosäte den knytes. Detta kan i sin tur befaras bli avhängigt av om överenskommelse kan träffas med ifrågavarande huvudman.

Läget inom åldringsvården och åldringssjukvården är ägnat att inge allvarliga bekymmer. Möjligheterna att bereda åldringarna tillfredsställande vård och tillsyn och att i övrigt sörja för deras bästa bör redan nu betraktas som en samhällsangelägenhet av stor räckvidd. Frågans betydelse kan väntas bli accentuerad av befolkningsutvecklingen. Våra möjligheter till effektiva insatser i denna situation begränsas av att vår kännedom om olika aspekter på åldrandet är otillräckliga. Mycket stora behov föreligger således beträffande den geriatriska forskningen. Det är vår mening att denna snarast bör ges de resurser som erfordras för att den skall kunna bli ett effektivt medel i kampen för bättre förhållanden inom åldringsvården och åldringssjukvården m. m.

Vi föreslår att man under de närmaste åren inrättar professorer i geriatrik vid samtliga nu existerande lärosäten. Det bör uppdras åt universitetskanslersämbetet att utreda frågan om en lämplig avvägning i fråga om professurernas ämnesinriktning, så att den geriatriska forskning som kommer att bedrivas blir så mångfasetterad som möjligt. Åtminstone en professur, vilken bör tillskapas redan nästkommande budgetår, bör vara inriktad på grundforskning.

Professorer i geriatrik bör inrättas i Stockholm, Göteborg och Uppsala budgetåret 1966/67 och i Lund och Umeå så snart som möjligt herefter. Regeringen bör bemyndigas att *dels* sluta avtal med sjukvårdshuvudmännen i Stockholm, Göteborg och Uppsala rörande en professur i geriatrik på vardera orten, *dels* fastställa erforderlig personalförteckning. Personalförteckningen bör uppgöras med beaktande av att erforderlig personal och övriga resurser ställs till professorernas förfogande.

Den här föreslagna forskningsorganisationen i geriatrik måste självfallet samordnas. Universitetskanslersämbetet bör därför få i uppdrag att utreda frågan om ett sammanförande av de geriatriska forskarinsatserna i en forskningsenhet på riksplanet.

Vi räknar med att här framlagda förslag medför en utgiftsökning nästa budgetår med ca 700 000 kr.

Med hänvisning till det anförda hemställes,
att riksdagen måtte,

1. besluta inrätta tre professorer i geriatrik — i stället för en

som regeringen föreslår — i Stockholm, Göteborg resp. Uppsala budgetåret 1966/67,

2. bemyndiga Kungl. Maj:t att *dels* sluta avtal med sjukvårdshuvudmännen i Stockholm, Göteborg och Uppsala rörande inrättandet av en professur i geriatrik på vardera orten, *dels* fastställa personalförteckning beträffande dessa professorer,

3. till *Medicinska fakulteterna m. m.*: *Avlöningar* för budgetåret 1966/67 under åttonde huvudtiteln anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 700 000 kr. förhöjt förslagsanslag av sammanlagt 58 117 000 kr.,

4. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning genom universitetskanslersämbetets försorg rörande *dels* ämnesinriktningen för de tre föreslagna professorerna och för ytterligare två, som bör inrättas så snart som möjligt i Lund resp. Umeå, *dels* frågan om ett sammanförande av de geriatriska forskningsinsatserna i en forskningsenhet på rikspanet.

Stockholm den 25 januari 1966

Gunnar Hedlund

Bertil Ohlin